

Nubár pasa, Egyptom miniszterelnöke.

ՆՈՒԲԱՐ ՓԱՇԱ:

Egyptom. — az afrikai alkirályság, — melynek ősi kulturája visszanyulik a legmagasabb ó-korba, a török uralom alatt, csak árnyéka lett az egykori Mizraimnak. A minden meghódított tartományt szerencsétlen kézzel nivelláló, jobban kifejezve: egyenlő színvonalra süllyesztő mohamedán államgépezet, s a vele járó pasauralom mint egyébűtt, úgy itt is — az egykor Róma világuralma alatt állott virágzó provinciában — ugyanazon eredményekre vezetett; míg nem e század elején (1805-ben) Mehemed Ali pasa új, és sok tekintetben szerencsésebb korszak alapját veté meg az ő európai szellemű reformtörökvéseivel e nevezetes tartományban.

Mióta az európai hatalmak a viszonyok kedvezése mellett tényleges beavatkozást nyertek az ottomán alkirályságnak nemcsak nemzetközi, hanem úgyszólván leg-sajátabb belügyeibe is, — az egyptomi alkirályok (khe-

vidék) török s európai (francia és angol) miniszterekből álló kormányainak mindenesetre egyik legtehetségesebb és Európaszerte legismertebb alakja: az örmény Nubár pasa, mint az ottani vegyes nemzetközi miniszteriumnak több éven át nagytekintélyű kormányelnöke, a ki ma is a kairói előkelő örmény társaságnak központja.

Nubár pasa Szmyrnában született, most 73 éves; több mint 30 évet töltött a khevide oldala mellett. Előbb Ismail, később Tevfik khevidét szolgálta. Már Said, (akkor még csak bey-rangot viselt) az egyiptomi vasútak igazgatójává nevezte ki. Ő volt legtevékenyebb előmozdítója a Suez-csatorna-tervezetnek. Ismail mindjárt trónraléptekor (1863) igénybe vette szolgálatát, mert nagy tekintélyben állott előtte ez a sokoldalú, nagytehetségű, ügyes „örmény.“ Akkor párthive volt ez Franciaországnak, azért Lesseps útján benső viszonyba jött a Tuileriák-udvarával. Ő a souzeren fogalmak ellenére önálló, egyenes diplomáciai összeköttetésbe lépett a nyugati hatalmakkal. És Nubár eljárását teljesen fődte Izmail hiúsága és az ő törekvése. A Porta ezért neheztelt is, de különösen akkor boszankodott, midőn a khevide és ennek miniszterelnöke (Nubár) utazást tettek Európába és ellátogattak — minden udvarhoz. Ebben az osmán kalifa jogainak megszorítását látta. De Nubár számadásjelentést küldött Stambulba (a diplomáciai álokoskodás remekművét) és hallgatásra birta a szultánt. Ő a hűbérállam számára adóketési és független urasági jogot negélyezett és önálló hadserget szervezett. Eugenia császárnét használta fel arra, hogy mindezekhez a szultán beleegyezését kinyerje.

Ő volt a főszereplő akkor, midőn Európa császárai, királyai, fejedelmei a suezi csatornát felavatták; ő elnökölt azon nemzetközi kongresszuson is, melynek feladata volt (Nubár terve szerint) a csatornát a szultán felségi jogköréből kivonni és azt közönösíteni. Ő Stambulban a legellenségesebb főurakat is lekenyerezte. Az, — hogy miként fogadta szolgálatába azokat, kik Izmail ellen zavartak; — s kísérte az alkirályt 1873-ban Stambulba és itt a szultánt 50000 hátultöltő fegyverrel, a szultánné

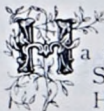
anyját és a háremet mámorító ünnepélyességekkel nyerte meg, — meseszerűen hangzana, ha nem tudnok, hogy mindez tiszta igazság. Így vitte ki — Anglia ellenkezése daczára — az örökösödési rendet és az igazságügyi reformokat, mert ő akkor a francia érdekeknek volt védője. Senki sem hitte volna, hogy Nubár valaha Tevfik minisztere és Angolország barátja lesz. Urának: Izmailnek visszalépése után, úgy látszott, mintha napjai meg lennének számlálva... és mégis ismét felszínre került, mint — Angolország barátja. Lemondott ugyan állásáról és Párisba ment, de ekkor már érzületben megváltozott. Alexandria bombáztatása után serényen készítette elő az utat a miniszterelnökséghez, mit Angolország segítségével el is nyert. Jelenleg is Nubár Egyptom miniszterelnöke. Igen gazdag ember, fényes házat tart, Mecae-nása az örmény írónak: több klasszikus örmény munkát adott ki saját költségén...

Szongott Kristóf.

„Éljen Örményország!”

— Thophál Nálbánt. —

a ég és föld fölöttem összecsap,
S az élet minden terhe rám szakad,
Ha ing a föld s az ég is háborog,
Egész világ körül veszély forog;
Elmém, szívem tied oh drága hon,
Szünetlen, folyton azt hangoztatom:

Éljen a haza!

Ha lánczra vernek, s börtön vár reám,
Ott is tied vágyok dicső hazám;
Éhség, hideg, sötétség ha gyötör,
Érted szenvedni élvezet, gyönyör.
Egész valóm tied oh drága hon,
Szünetlen, folyton azt hangoztatom:

Éljen a haza!

Ha jönne nyíl mellemre ezrivel,
S mellettem kartács-zápor hullna el,
Halálnak réme el nem tántorit,
Bátran kiállom támadásait, —
Feléd sohajtok kedves drága hon,
Szünetlen, folyton azt hangoztatom:

Éljen a haza!

Ha kinoznak, széttépik testemet,
S kegyetlenül kiontják véretem,
Ha ott állanék a bitó alatt —
S embertelenül szétszakítanak.
Minden tagom tied oh drága hon, —
Szünetlen, folyton azt hangoztatom:

Éljen a haza!

Török szultán, hatalmas muszka czár
Elöttem nem több mint a szalmaszál,
Nem rémit el zordon pasák hada,
Sem vad kozákok durva tábora,
Tied leszek örökre drága hon;
Szünetlen, folyton azt hangoztatom:

Éljen a haza!

Simay Gergely.

Az örményországi vérengzések.

Az egész művelt világban mély felháborodást keltett ama szörnyű vérengzések hira, a melyeknek színhelyét pár hónappal ezelőtt Török-Örményország némely vidékei képezték. Iszonyatos, a hetvenes évekbeli bulgáriai kegyetlenkedéseket messze felülmúló öldöklések történtek ama távoli, a nyugati világgal való összeköttetéstől majdnem teljesen elszakadt vidékeken. Angol, francia és német lapok tudósítói hajmeresztő részleteket beszéltek el a rémtettekről, melyeket a kurdok s még sokkal inkább a török katonai csapatok az örmény lakós-

ságon elkövettek. Szinte hihetetlennek látszott, hogy századunk utolsó éveit még ily barbárság is beszennyezheti. A török kormány mindent elkövetett, hogy a különösen Angliában nagy arányokban nyilvánuló felháborodást lecsendesítse. Konstantinápolyból hivatalos és félhivatalos jelentéseket bocsátottak világgá, melyek szerint az Örményországban kitört felkelés tette szükségessé a fegyveres beavatkozást, melynek nyomán folyt ugyan vér, de a kegyetlenségeket nem a török katonaság és a kurdok, hanem ellenkezőleg — az örmény felkelők követték el.

Melyik állítás felel meg a valóságnak? Ezt a kérdést vetették fel a nyugat-európai nemzetek és kormányaik. Vizsgáló bizottságot küldtek ki a borzalmas események színhelyére. A szokatlanul kedvezőtlen időjárás folytán nagy akadályokba ütközött ez a bizottság s előreláthatólag sok idő fog még eltelni, a míg sikerülnie fog kiderítenie az igazságot.

Több eredménnyel jártak el a nagy angol világlapoknak Török-Örményországba küldött levelezői. A Daily Telegraph munkatársa bőséges adathalmazt gyűjtött össze a helyszínén, örmény lakosok vallomásaiból. A Times nemrég megjelent két száma pedig hasábkra menő tudósításokat közöl, a melyeknek elolvasása után az ember valósággal szégyenli, hogy embertársainak kell neveznie azokat a fenevadakat is, a kik ily bestialitások elkövetésére képesek voltak.

Különböző körülmények arra vallanak, hogy főleg a Times tudósítója elfogultság nélkül, teljes pártatlansággal számolt be észleleteiről és benyomásairól. Kiténik ez már abból az állításából is, hogy a gyászos eseményeknek részben maguk az örmények valának az okai, és pedig már két évvel ezelőtt. 1893 tavaszán ugyanis árulás folytán a török hatóságok kezeibe került Dághmátján örmény agitator, a ki egy idő óta felkelést igyekezett szítani a fajrokonai között. Kevés-sel az elfogatása után Dalvorigban tényleg mozgalom tört ki. A most említett kerületben nagyobb kurd csapat gyűlt össze a török kormány megbízásából, a mely nemcsak megengedte, de meg is parancsolta nekik az örmény

falvak felprédálását. A kurdok késedelmezése — a Times tudósítója szerint — arra indította az örményeket, hogy elejét vegyék a támadásnak, s ők tegyék az első lövést. Az ütközetben a kurdok nagyobb számuk daczára vereséget szenvedtek s mintegy száz halottat hagytak a küzdelem színterén. Erre néhány zászlóalj rendes török katonaság vonult be a dalvorigi kerületbe. Kihirdették az ostrom-állapotot, de egyéb nem történt. A kormányzó tárgyalásokat indított meg az örmények vezetőivel, a kik megtagadták fegyvereik beszolgáltatását s kijelentették, hogy a kurdoknak fizetett nagy sarez miatt képtelenek az adót megfizetni. Csakhamar beállott a téli évszak s elesenedett minden.

Alig hogy kiderültek a mult év első tavaszi napjai, újra mozogni kezdtek a kurdok, a kik nem tudták elfelejteni dalvorigi vereségüket. Egy nomád csapat Semal falú közelében ütötte föl sátorait s az örmény lakosság juhait közül néhányat ellopott. Az örmények fegyverhez nyultak, visszavették a juhaikat, lövések történtek s két kurd elesett. Holtesteiket elvitték a kurdok Mus-ba a kormányzóhoz s elmesélték előtte, hogy a hegyszakadékok csakúgy hemzsegnek az örmény felkelőktől. A kormányzó felhatalmazta őket a porta nevében, hogy tetszésök szerint bánjanak el az örményekkel.

Nem kellett ismételni előttük a felhatalmazást. Nyomban megrohanták Senig és Semal falvakat. Csakhamar megindult a véres tusa az egész környéken. De az örmények vitézül védekeztek s a kurd banditák nem győzhették őket le. Megjelent azonban a küzdőterén a rendes török katonaság s kezdetüket vették a mészárlások. Tahsin Hasszán pasa, a bitlisi kormányzó egy disz-szemle alkalmával felolvastatta a sultán fermanját, mely elrendeli, hogy minden irgalom nélkül rombolják szét a felkelők által lakott falvakat. S a parancsnak rettentő módon tettek eleget.

Az örmény lakosság egyideig a legesekélyebb ellentállást sem tanúsította a több hegyi ágyú üteggel bevont török katonasággal szemben. A kurdokkal folytatott tusákban elfogytak a lőszerük s számra nézve is sokkal

kevesebben voltak, sem hogy a török csapatokkal megmérkőzhettek volna. De a katonaság által védtelen öregeken, nőkn és gyermekeken elkövetett iszonyú vérengzés kétségbeesett szembeszállásra kényszerítette őket. A Times tudósítójának könnyes szemekkel beszélték el még a kurdok is, hogy mily borzasztó dolgok történtek. Ők az örmény nőket és gyermekeket soha sem bántották, sőt menedéket nyújtottak nekik. A török katonaság azonban gyáván legyilkolt mindenkit, a ki csak kezei közé került. Darabokra hasították szét a foglyokat, szuronyra szegezték a gyermekeket, elevenen égették meg az aszszonyokat...

A legszörnyűbb vérengzések egyikének Andok hegy volt a gyászos színtere. Ez a hegy, kiégett vulkán mély tölcserrel a tetején, körülbelöl a közepe táján fekszik Mus kerületnek, Dalvorig és Sadak között. Ide menekült több falú lakossága a családjaikkal együtt. A hegyet török csapatok s kurdok fogták körül. De senki sem ismerte a tetőre felvezető járható utat a kurd Amár agán kívül. Ő kalauzolta fel a csapatokat a mult év egyik őszi éjjelén, mialatt a szerencsétlen menekültek mély álomba voltak merülve. Körülzárták a tölcserét s kezdetét vette a tüzelés a tölcserben összetorlódott örményekre. Legalább kétezeren vérzetek el a török golyók és szuronyok alatt. De ugyanannyira teszi a Times tudósítója a támadók vesztességét is, a mi azt mutatja, hogy az örmények hősiesen küzdöttek az utolsó lehelletig.

Bármint palástolja és szépítse is a dolgot a török kormány, rettenetes a felelőség, mely őt ezekért az iszonyatosságokért terheli. Nem a kurdok fegyelmezhetlen hordái, hanem rendes török katonaság követte ezeket el, s ha csak egy része igaz is azoknak, a miket az angol lapok tudósítói elbeszélnek, lehetetlen, hogy az európai hatalmak nyugodtan eltűrjék ezt a cannibalismust, minden emberiségnek illetén lábbal taposását. Törökország ma-holnap mindenkinek a rokonszenvét, az utolsó barátját is elvesziti. Pedig az európai politikai viszonyok akként alakulnak, hogy igen rövid idő alatt égető szükség lehet erre a rokonszenvre s ezekre a barátokra.

A mi gyászunk.

— Harmath Miklós gyermekeinek emlékére. —

Xol marad a csengő kaczaj,
A pajkos édes kis fiú...
Mit keres szemedben a könny,
Arczodon a sötét ború,
Én édes hitvesem? —

— Néma bú kapja meg szívem,
Azt sem tudom mit kérdezek,
Míntha sírboltból jönne a hang,
Ugy tör előm a felelet,
Sikóltva nyögve tán?...

A gyermek alszik, álma mély,
Ébredése égben leszen,
Játéka szerte szórva mind,
Jőjj, rakjuk össze csendesén,
A gyermek alszik rég.

Hogy meg ne szakadjon szívünk,
Ha kis testvére ránk mosolyg,
Másnapra e kedvesünk is,
Mozdulatlan lett, néma, holt.
Az Úr akarta így.

Ki hitte volna egykoron,
Hogy így borul be majd egünk;
Csend vonul a szobákon át,
Benne minden nap temetünk:
Údvőt, gyönyört, reményt. —

Nagy-Enyed.

Sallak Róza.

Irodalomtörténeti szemelvények.

Midőn őseink e szép országba letelepedtek, már meg volt bennök a hajlam és jóakarát, hogy azon kedves hazának, mely nekik lakhelyet adott, hű és

hasznos polgárai legyenek; megtanulták a magyar nyelvet, nemzeti öltönyüket magyar viselettel váltották fel, s oly kifogástalan hazafiak lettek, hogy megérdemelték azon mondást, hogy: „Az örmény magyarabb a magyarnál.“ Azon időkben, midőn Magyarország egére vésteljes felhők tornyosultak, midőn ellene, még e hazában élő nemzetiségek közül is többen, fegyvert ragadtak: — az örmények szívosán ragaszkodtak a haza iránti kötelemeikhez, s ezen önvédelmi harcban egy árulót vagy ellenfélt sem lehet közülök felmutatni.

Azonban nemzetfeleink, Magyarország iránti hálájakat különösen az által rótták le, hogy magtanulták a magyar nyelvet, — s hogy a magyar irodalmat úgyszólván minden téren, életrevaló s derék munkákkal gazdagították.

Azon írók közül, kik magyar hazánk szépirodalmát gyarapították, itt első helyen Csiky Gergelyről óhajtunk megemlékezni. Csiky jelentékeny alkotásokkal gazdagította a magyar színmű-irodalmat. Az iránta való közérdeklődést az „Ellenállhatatlan“ című drámájával vonta különösen magára; e művével részt vett a magy. tud. akadémia pályázatán; hol a 100 arany pályadíjat neki ítelték oda. — Később a középfajú dráma művelésére lépett, (Proletárok, Czipra nyomorúság, Mukányi, Káviár, Örök törvény,) mely időszakban egymástán nagy termékenységgel bocsátotta közre hatásos darabjait. Csiky drámái, az irodalomra igen nagy hatást gyakoroltak, — mit semmi jobban nem bizonyít, mint az, hogy utánzóinak egész serege támadt.

Az ó-klasszikus irodalomban szerzett nagy jártaságának továbbá fényes emlékeit hagyta hátra műfordításaiban. Lefordította Sophokles tragédiáit, valamint Plautus vígjátékait. E fordításai között kiemelkednek: „Antigone,“ „Elektra,“ „Oidipos király.“ — Azonfölül még ideje maradt regények, - s tudományos művek írására és fordítására is.

Eredeti regényei közül itt csak néhányat említünk: minők: „Az atyafiak,“ „Az Atlasz család,“ „Az Elvált

asszony“ és „Arnold.“ — Megírta még Csiky a görög-római mythológiát is.

Tudományos művek fordításában főbb munkái: Ribbeck: „A római költészet története;“ Teine: „Az angol irodalom története“ és „A jelenkori Franciaország alakulása.“ E fényes csillag letűnése alig pótolható veszteség a magyar irodalomra nézve.

A magyar irodalmat maradandó becsű munkákkal gazdagította a jeles egyházi férfi, kiváló hazafi és történetbúvár: Lukácsi Kristóf is. — Feldolgozta az örmény történelemnek azon részeit, melyek a magyarok eredetét tárgyalják; s kiadta a következő czímmel: „A magyarok őselei, hajdankori nevei és lakhelyei, eredeti örmény kútfők után.“ E nagyszabású és mélyreható tudományos előkészületek után kidolgozott mű általános méltánylással találkozott, úgyannyira, hogy a magyar tudományos akadémia is méltó elismerést szavazott e műnek. — E nagybecsű munkán kívül, még több maradandó értékű munkát hagyott hátra örökségül a magyar nemzetre. Az egyik egy egyházi beszéd egyszerű alakjában összefoglalt nemzettörténet, — czíme: „Emlékezetek az erdélyi örmények múlt életéből;“ a másik: „Adalékok az erdélyi örmények történetéhez;“ mindkettő igen magas színvonalon áll, valamint azon latin műve is, melynek czíme: „Historia Armenorum Transsylvaniae.“ Történelmet írt Lukácsi, de nem dicséretért, vagy babérokért, hanem mert egyházát, hazáját és nemzetiségét ez úton is szolgálhatni vélte!

Nagyban hozzájárultak a magyar irodalom fejlesztéséhez Lukács Béla irodalmi munkái, a közgazdasági téren. Előbb a hírlapirodalom terén tüntette ki lángelméjét. Főmunkatársa volt a „Hon“ és „Hazánk“ című napilapoknak; majd ő alapított „Közvélemény“ cím alatt, élénken szerkesztett napilapot, melyben politikai eszméit fejtegette. — Nagyobb szabású művei: „Államháztartás és adózás Angliában“ és „Államháztartás és adózás Franciaországban.“ E komoly tanulmány és helyes ítélő tehetség alapján kidolgozott két munka megírásakor egy kétségtelenül hazafias célt tűzött ki Lu-

kács, midőn írja, hogy „Azért irtam e művet, mert sok tekintetben tanulhatunk más országok eljárásán. hogy adott körülmények közt, mit, hogyan tegyünk?” A pénzügyi szakmába tartozó munkái közül említendők még: „Ausztria és Magyarország pénzügyi- és adórendszere.“ „Horvát-Szlavonországokkal fenálló pénzügyi viszonyok,“ „Románia államháztartása.“ „Mi befolyással volt a forradalom a jövedelmek állapotára?“

Ezeken kívül történeti munkáival is sok babért aratott. Nevezetesebbek: „Kik laktak Erdélyben, a magyar honfoglalás előtt?“ „Első Rákoczy György.“ — Szépirodalmi téren: „Az arany rabjai,“ rajzok az erdélyi bánnyász életből, stb.

Elmondhatjuk tehát, hogy a volt miniszter: Lukács Béla országosan elismert nevet vivott ki a magyar irodalomban.

Dr. Molnár Antal egyike a magyar irodalom legtehetségesebb, s legkiválóbb alakjainak; ki már tanuló korában feltűnt különösen a „Hazánk és a külföld“ című hetilapban, de csakhamar több más ismeretterjesztő lapokban is sűrűn megjelent s figyelmet keltett közleményeivel.

Mint lángelméjű egyetemi hallgató korán lépett a publicistikai pályára, s csakhamar több politikai lapnak lett állandó munkatársa. 1879-ben a „Magyar Lapok“ című politikai napilapot szerkesztette, később a „Magyarország és a Nagyvilág“ című képes hetilap szerkesztését vette át. E két lapot oly fáradhatatlan buzgósággal szerkesztette, hogy különösen az utóbbi igen nagy jelentőségre tett szert. Ezen általa újjá teremtett lapnak nem sokáig állt az élén; tudásvágya a történelem iránt nem hagyta őt nyugodni, s beható tanulmányok után a történetíráshoz fogott. Több jeles eredeti és fordított történeti munkájával e téren a szaktudósok sorába emelkedett. Főbb munkája: „Képes világtörténelem“ (középkor), továbbá szakszerű átültetései: Sayous Ed. „A magyarok egyetemes története.“ Beule: „Augustus családja és kora.“ Laboulaye: „Az állam és határai.“ Gaston Boissier: „Archeologiai séták.“ „S z a m o s ú j v á r

város monographiája“ című eredeti forrásmunkájával 100 arany pályadíjat nyert, — sajnos, hogy e mű nyomtatásban mindedig még meg nem jelenhetett.

Igen kiváló érdemének tekintjük, hogy az „Armeniá“-nak legbuzgóbb munkatársa; habár terhes állásával járó kötelességeinek fáradhatatlan szorgalommal felel meg, — de érdekfeszítő, komoly, és sok irányban tanulságos közleményei, mióta e kedves lap meg lett alapítva, — még egy számból sem maradtak ki.

Simay Gergely az „Armenia“ érdemteljes munkatársa, a világirodalomban is számottevő örmény költőknek, mint pl. Pátkánián és Sáházizjánnak és másoknak sok szép költeményét ültette át és pedig oly sikerülten, hogy a magyar műfordítók között aránylag rövid idő alatt nem kicsinyelhető állást foglal el. — E költemények nemcsak az „Armeniá“-ban, de azonkívül más magyar lapok hasábjair is bemutatást nyertek, s köztetésben részesültek.

Irodalmunkban igen számottevő állást foglal el Szongott Kristóf gymn. tanár Szamosújvárt, kinek elévülhetlen szerkesztői érdemei e folyóirat egész olvasóközönsége előtt eléggé ismeretesek.

Szongott nagy odaadással és szorgalommal foglalkozik a keletismével; nevezetesen annak armenistikai részével. Lefordította Chorenei Mózesnek „Nagy-Örményország története“ című művét, mely az örmények történetét tárgyalja, a legrégebb időktől, Krisztus után 441-ig. E fordítását, a magyar időszaki sajtó részéről igen nagy lelkesedéssel fogadták. Nem csekélyebb érdemeket szerzett a „Szamosújvár, a magyar-örmény metropolisz, írásban és képekben“ című munkájával, mely az örmények beköltözését s megtelepedését, Szamosújvár múltját és jelenét tárgyalja. — Szongott eme munkájából mesterségesen emelkednek ki az örmények társadalmi viszonyai; az író mindig megmarad az adatokra fektetett történeti igazság mellett. — Egyáltalában e monographiával is igen dicséretreméltó munkát végzett.

Dr. Korbuly Imre a horvát báni méltóságról jeles munkát irt. Az akkori viszonyok közt, midőn a hor-

vátországi kiegyezési kérdést kellett megoldani, alig lehetett volna aktuálisabb mű, mint Korbuly Imrének a fentemlitett alapos munkája.

E mű kiadója méltán írja róla a következőket: „Hasznos szolgálatot véltém tenni nemcsak kozjogi irodalmunknak, midőn e műnek, — melyet azonkívül hogy bírálói nagy mérvben kiemelték, s egyik legszakavatottabb közjogi tudósunk „valódi irodalmi nyereségnek“ nevezett, — mielőbbi kiadását eszközöltem, hanem mindazoknak, kik e napi kérdésekkel foglalkozni hivatva vannak.“

E mű az összes horvátországi közjogi viszonyokra kiterjed, ezenkívül magában foglalja még a magyar szt. korona területén egykor létezett végtartományi s végvári bánóságok történetét. Szóval e mű mint monografia kimagaslik a magyar jogtörténeti irodalomban. Azonkívül „Magyarország közjoga, illetőleg a magyar államjog rendszere“ című nagy munkájával Korbuly maradandó emléket hagyta hátra magyar jogi irodalmi működésének.

Ávédik Lukács erzsébetvárosi esperes-plébános, egyszerű, nemes irányban írta meg „Az örmények történelme“ című művét. E történelem nemcsak szorosán az örmények multját tárgyalja, hanem mellesleg az arabok, mongolok, törökök s más szomszédos keleti népek történetének is egy-egy korszakával megismertet bennünket. Nagyobb szabású munkát ezenkívül még kettőt írt: „Emlékfüzér a szt. földről“ s „Az örmény tud. academia. (Velenczében.)

Ávéd Jakab gymn. igazg.-tanár lefordította s átdolgozta Neumann Károly Frigyesnek, a mechtáristák művei után megírt munkáját. A fordító ebben a magyar irodalom szempontjából úttörő munkát végzett. A mű címe: „Az örmény nemzet irodalomtörténetének kísérlete.“

Dr. Temesváry Jánosnak. „A magyar-örmény nemes családok czímerlevelei“ című művét közli betűrendes sorozatban az „Armenia;“ írt kisebb történeti tárgyú értekezéseket, s ugyancsak ő szerkesztette az alsófermegeyi történelmi régészeti és természettudományi társulatlak I-ső évkönyvét. Jelenleg egy nagyobb munkán, az erdélyi püspökség történetén dolgozik.

Dr. Patrubány Lukács 1884-ben megírta az „Örmény tanulmányok“ című munkáját, melylyel akadémiai elismerést és dicséretet aratott! — Egyes, szigorúan tudományos kérdések felett irt értekezései is jelentek meg elszórva a különböző folyóiratokban.

Midőn az elősorolt magyar-örmény írók irodalmi tevékenységét, nagyon is hézagosan jellemeztük, mint ezikünk címe is mutatja, csak egyes elszórt kalászeit szedtük sorba azon felettébb széles mezőnek, melyhez a honi örmény eredetű irodalmi munkások sokoldalú tevékenységi körét, hasonlíthatjuk. — Önként érthetőleg csak szemelvények összeállítására szoritkoztunk; másokra, a kérdés iránt behatóbban érdeklődőkre hagyván fenn, az idevágó adatok rendszeres könyvészeti egybeállítását, s irodalomtörténeti jellemzését.

Már csak e becses folyóirat eddigi évfolyamaiban közreműködött irodalmi férfiak, valamint annak hasábjain a régibb és újabb évekből ismertetett íróink műveit tekintve is, első pillanatra kitűnik, hogy szerény irodalomtörténeti szemelvényeink csupán a keretet szolgáltatják az illetékes toll által kidolgozandó képhez, melyen egy egész sereg, többé-kevésbé jóhangzású írói név élén oly kitűnő és országosan ismert nevekkal találkozhatunk, minők például Gorove László és István, Lukács Móricz, Gajzágó Salamon, dr. Ötvös Ágoston, Kövér Lajos, Petelei István, dr. Zerich Tivadar, Kunágoti Vertán Endre, Páskuj Lajos és mások.

Azonban nemcsak férfaink, hanem nőink is fáradoznak hazánk nemzeti irodalmának felvirágoztatásán. Köztük a legkiválóbb helyet Harmath Lujza, Tutsek Anna és Kritsa Klára foglalják el.

Mind a hárman körülbelől egyforma téren tündökölnék és pedig a regény-, novella-, jellemrajz-, genre kép- és elbeszélés-írás terén.

Mindhármuknál a költői próza helyes alkalmazását, a maga teljességében látjuk. A szép magyar irálynak használata, gazdag képzelő és szemléltető tehetségök, rövid idő alatt nagy hírnevet szereztek e három írónőnek. — Érdemük előttünk az is, hogy mind a hár-

man az „Armeniá“-nak fáradhatatlan munkatársnői.

Tutsek Anna ezenkívül a „Magyar lányok lapja“ című szépirodalmi hetilapot szerkeszti; mely lap, csak ezelőtt néhány hónappal indult meg, s már is nagy elterjedésnek örvend.

Az örmény íróknak s írónőknek itt felemlített munkásságán kívül, még tekintetbe kell venni azon tevékenységet, mi által az örmények hír-, szépirodalmi- és tudományos lapoknál, mint kül- és bel-munkatársak igyekeznek felvirágoztatni hazánk újabbkori irodalmát.

Ha a Magyarországon élő minden nemzetiség, anynyit munkálna minden téren a haza javára, s úgy tartaná szem előtt a magyar haza szellemi előrehaladásának érdekét, mint az örmények, — akkor megszűnének azon ellentétek, melyek az itt élő nemzetiségek és a magyar nemzet közt surlódásokat okoznak, és akkor be fogna teljesülni azon történeti jelentőségű mondás, hogy: „Magyarország nem volt, hanem lesz!“

László Márton.

Három ifjú.

— Románéz. —

Urmianak vára fényben
Holdas éjjel ragyog, diszlik,
Babérandó dús lombjai
Titkos útját védik, őrzik.

Es a csöndes néma éjben,
Hol nincsen már senki ébren,
Három ifjú, három úton
Egy cél felé halad éppen.

Sajgó édes epedéssel
Szól a dal az első ajkán:
— Perzsia hercege hozzád
Esd fel csodaszép Miriám!

Urmianak szép virága
Tégy boldoggá engemet,
Perzsaország koronája
Ékesitse fejedet! —

Másik ifjú imigy zengett:
— Tündéri hölgy Miriám,
Urmia kalifja' lánya,
Hallgasd meg kérésem' ám!
Mit földi nő kincsben ohajt:
Tebrisz összes ékeit,
Lábaid elé rakom le;
S kérem szived kincseit. —

A harmadik pásztor ifjú,
Lantján végig fut a keze,
Kél a dal, s a méla hangra
Megnyil' a vár felette.

— Szép Miriám én nem hozok,
Szól az ifjú, koronát,
Mely boldogít holtig, hiven:
Fogadd el mit szivem ád!

S halkan, mint a bugó szellő'
Édes, bűvös dallama,
Szálldogál a csöndes éjben
Szép Miriám válasza:

— Perzsiának hős lovagja
Fogadd köszönetemet,
Urmia kalifja' lánya
Nőd te neked nem lehet.

Vedd te is vitéz levente,
Tebrisz daliája te,
Hálám szózatát, — azonban
Hő szivem más é leve!

És neked pásztor ifjú —
Hű szerelmi dalnok ám —
Válaszom ez: tied szivem!...
Csak tied lesz Miriám!!

Mihály Imre.

A magyar-örmény nemes családok czímerlevelei.

Közzéteszi: dr. **Temesváry János.**

XVII.

Kristóf-Jakabfy család.

Ezen az erdélyi részeken kívül leginkább Arad- és Csanád vármegyékben elterjedt magyar-örmény nemes családnak, mely ma már kizárólag csak a Jakabfy nevet használja, czímerszerzői Kristóf-Jakabfy Miklós és Simon szamosújvári örmény kereskedők voltak, kiket a hazai kereskedelem előmozdítása körül kifejtett bokros érdemeik, nem különben a hétéves háború hadi költségeinek fedezésére a kincstárnak önkényteljén felajánlott nagyobb pénzösszegük megjutalmazására Mária Terézia királynő Laxenburgban 1760. május 8-án kiadott czímerlevelével megnemesített, nemesi rangra emelvén Kristóf-Jakabfy Miklóssal együtt Kristóf, Jakab és Antal fiait, nem különben Anna, Ripszime, Maria, Khemál, Chászthathun¹⁾ és Kata leányait; Kristóf-Jakabfy Simonnal pedig nejét,

¹⁾ Khemál vagy Khámál, nem különben Chászthathun nyelvünkben ismeretlen örmény női keresztnevek, előbbit jelentése után »Hallgatag, Szende,« (Facita, Modesta), utóbbit »Szép, csinos asszony« (chász = szép, csinos; cháthun = asszony, Agata, Pulcheria) szavakkal adhatnók vissza.

Issekutz Mánuságot (Violát), Kristóf, Miklós, Tódor, Jakab és Antal fiait, Mária és Kata leányait, nem különben mindkét czímerszerző fivér valamennyi törvényes mindkét nembeli utódját és ivadékát.

A Kristóf-Jakabfy Miklós részére 1760. május 8-án kiállított czímerlevél szövege a következő:

Nos Maria Theresia etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod cum Nobis eorum, qui publico quacunq[ue] demum honesta ratione utiles esse contendunt, studia, ac voluntates tam fovere libenter, quam munifica complecti Liberalitate proprium semper fuisse; ideo cum ad nonnullorum fidelium Nostrorum demissam commendationem Nostrae propterea factam Maiestati, tum vero attentis, et consideratis fidelitate, et fidelibus servitiis Nicolai Kristof alias Jakabfy, Quaestoris Armeni, et Civis Oppidi Nostri in Transylvania Armenopolitani, quae idem Nobis, Augustaeque Domui Nostrae cum alias pro temporum, et occasionum varietate, tum vero negotiationi cum emolumento vectigalium Nostrorum insistendo, et signanter in moderni Belli circumstantiis ad aerarii Nostri rationem certam pecuniae summam offerendo et praestando exhibuisse et impendisse perhibetur, qualiave ipsum, immo et maiora deinceps quoque exhibiturum et impensurum Benigne confidimus, eundem Nicolaum Kristof alias Jakabfy, eiusque Liberos, filios utpote Christophorum, Jacobum et Antonium, ac filias Annam, Rebsimam, Mariam, Chamal, Csischatun et Catharinam, iam natos et in posterum divina Benedic[ti]one e legitimo thoro nascituros Haeredesque et Posteros eiusdem utriusque sexus universos de supremae Potestatis Nostrae Regiae et Principalis plenitudine, Gratiaque speciali e statu et conditione ignobili clementer eximendo in coetum et numerum verorum, ac indubitatorum antelati Principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobilium duximus annumerandos, cooptandos et adscribendos, annuentes et ex certa scientia Nostra, animoque.

deliberato concedentes, ut ipsi a modo deinceps futuris et perpetuis semper temporibus omnibus iis Gratiis, Honoribus, Privilegiis, Praerogativis et Immunitatibus, quibus caeteri veri et indubitati dicti Principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobiles natura, iure et ab antiquo utuntur, fruuntur et gaudent, uti, frui ac gaudere possint, ac valeant. In cuius quidem Nostrae erga eundem Nicolaum Kristof alias Jakabfy praefatosque ipsius declaratae Benignitatis signum, veraeque et perfectae Nobilitatis testimonium haec Arma, seu Nobilitatis Insignia: Scutum videlicet militare erectum

*Kristóf-Jakabfy család
czimere.*

caeruleum fascia argentea, inscriptis tribus stellis sexangulis rubeis decorata, et per medium ducta in duas areas partitum, in quarum superiori emergit leo naturali suo colore depictus, in inferiori autem conspiciuntur tres Balthei dextrodiagonales aurei. Scutum ipsum premit Galea tornearia clathrata, seu aperta, coronataque situ pro more ad dextram obliquo Nobilibus propria, inter iugum alarum expansarum fascia scutaria cum una stella signatarum caeruleum Leone scutario simili fasti-

giata; Laciniis seu lemniscis dextrorsum aureis et caeruleis, sinistrorsum verum argenteis, et coccineis a summitate Galeae in scuti latera venuste decurrentibus ac utrasque oras sive margines ipsius scuti exornantibus; prout haec omnia in capite, seu principio praesentium Literarum Nostrarum docta manu, et arte pictoris genuinisque suis coloribus adumbrata et expressa lucidius ob oculos intuentium posita cernuntur eidem Nicolao Kristof, alias Jakabfy, praefatisque eius Gratiose danda duximus et concedenda decernentes, et ex certa scientia Nostra, animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus eadem Arma, seu Nobilitatis Insignia more aliorum verorum et

indubitatorum memorati Principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum et Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobilium sub iisdem Juribus, Privilegiis, Praerogativis et Immunitatibus, quibus caeteri veri et indubitati principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum et Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobiles natura, iure et ab antiquo utuntur, fruuntur et gaudent, ubique in Proeliis, Certaminibus, Pugnis, Hastiludiis, Torneamentis, Duellis, Monomachiis, ac aliis quibusvis exercitiis Militaribus et Nobilitaribus, nec non Sigillis, Velis, Cortinis, Aulaeis, Annulis, Vexillis, Clypeis, Tentoriis, Domibus et Sepulchris, generaliter vero in quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub merae, verae, sincerae et indubitatae Nobilitatis titulo, quo eos ab omnibus cuiuscunque Status, Conditionis, Honoris, Dignitatis et Praeeminentiae Hominibus insignitos et ornatos dici, nominari, haberi et reputari volumus mandamusque ferre ac gestare, ac iis in aevum uti, frui et gaudere possint ac valeant, Haeredesque et Posteriores utriusque sexus universi valeant atque possint. Imo Nobilitamus, damus et conferimus harum Nostrarum Maioris et Authentici Sigilli Nostri impendentis munimine roboratarum vigore et testimonio Literarum mediante. Datum in Castro Nostro Laxenburg, Die Octava Mensis Maii, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Sexagesimo, Regnorum vero Nostrarum Vigesimo.

Maria Theresia m. pr. Gabriel Comes de Bethlen m. pr.
Franciscus Bándi m. pr.¹⁾

A Kristóf-Jakabfy Simon részére ugyancsak 1760. május 8-án Mária Terézia királynő által kiállított címerlevél szövege pedig a következő:

Nos Maria Theresia etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit univer-

¹⁾ Az országos levéltárban őrzött eredeti fogalmazványból.

sis, quod cum Nobis eorum, qui publico quacumque demum honesta natione utiles esse contendunt, studia, ac voluntates tam fovere libenter, quam munifica complecti liberalitate proprium semper fuisset, ideo cum ad nonnullorum Fidelium nostrorum demissam commendationem Nostrae propterea factam Maiestati tum vero attentis et consideratis Fidelitate et fidelibus servitiis Simonis Kristóf alias Jakabffy, Quaestoris armeni et civis oppidi nostri in Transylvania Armenopolitani, quae idem Nobis, Augustaeque Domui nostrae cum alias pro temporum, et occasionum varietate, tum vero Negotiationi, cum emolumento vectigalium nostrorum insistendo et signanter in moderni Belli circumstantiis ad Aerarii nostri rationem certam pecuniae summam offerendo, et praestando exhibuisse, et impendisse perhibetur, qualiaive ipsum, immo et maiora deinceps quoque exhibiturum et impensurum Benigne confidimus, eundem Simonem Kristof alias Jakabffy et coniugem eius Mánuság Issekutz eorumque liberos, filios utpote Christophorum, Nicolaum, Theodorum, Jacobum et Antonium, ac filias Mariam et Catharinam, iam natos, et in posterum Divina Benedictione e legitimo thoro nascituros, horumque haeredes et posteros utriusque sexus universos de supremae Potestatis Nostrae Regiae et principalis plenitudine, Gratiisque speciali e statu et conditione ignobili, clementer eximendo in coetum et numerum verorum, ac indubitatorum antelati Principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni nostri, Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum ac Provinciarum nostrarum haereditariarum Nobilium duximus annumerandos, cooptandos et adscribendos annuentes et ex certa Scientia nostra animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus omnibus iis Gratiis, Honoribus, Privilegiis, Praerogativis Immunitatibusque, quibus caeteri veri, et indubitati dicti Principatus Nostri Transylvaniae, partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni nostri Hungariae, aliorumque regnorum, ditionum ac Provinciarum Nostrarum haereditariarum Nobiles natura, iure et ab an-

tiquo utuntur, fruuntur, et gaudent, uti, frui et gaudere possint ac valeant, Haeredesque ac posterii eorum utriusque sexus universi valeant atque possint. In cuius quidem nostrae erga eundem *Simonem Kristof* alias *Jakabffy* praefatosque ipsius, declaratae benignitatis signum, veraeque et perfectae Nobilitatis testimonium haec arma, seu Nobilitatis Insignia: Scutum videlicet militare erectum caeruleum, fascia argentea inscriptis tribus stellis sexangulis rubeis decorata et per medium ducta in duas areas partitum, in quarum superiori emergit Leo naturali suo colore depictus, in inferiori autem conspiciuntur tres Balthei dextro diagonales aurei, scutum ipsum premit Galea tornearia clatrata, seu aperta coronataque, situ pro more ad dextram obliquo Nobilibus propria, inter iugum alarum expansarum fascia scutaria cum una stella signatarum caeruleum Leone scutario simili fastigiata; Laciniis, seu Lemniscis dextrorsum aureis et caeruleis sinistrorsum vero argenteis et coccineis a summitate Galeae in scuti latera venuste decurrentibus ac utrasque oras, sive margines ipsius scuti pulcherrime ambientibus, et exornantibus, prout haec omnia in capite seu principio praesentium literarum Nostrarum docta manu, et arte pictoris genuinisque suis coloribus adumbrata et expressa, lucidius ob oculos intuentium posita cernuntur, eidem *Simoni Kristof* alias *Jakabffy* praefatisque eius, gratiose danda duximus, et conferenda decernentes, et ex certa scientia nostra animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus, eadem arma, seu Nobilitatis insignia more aliorum verorum et indubitatorum memorati Principatus nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, ac Provinciarum nostrarum haereditariarum Nobilium, sub iisdem Iuribus, Privilegiis, Praerogativis Immunitatibusque, quibus caeteri veri et indubitati praefati Principatus nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni nostri Hungariae aliorumque Regnorum, Ditionum ac Provinciarum nostrarum haereditariarum Nobiles natura, Iure et ab antiquo utun-

tur fruuntur et gaudent, ubique in proeliis, certaminibus, Pugnis, Hastiludiis, Torneamentis, Duellis, Monomachiis, ac aliis quibusvis exercitiis militaribus et Nobilitaribus, nec non sigillis, velis, cortinis, aulaeis, annulis, vexillis, clypeis, tentoriis, Domibus, et sepulcris, generaliter vero in quarumlibet Rerum et expeditionum generibus, sub merae, verae, sinceræ et indubitatae Nobilitatis titulo, quo eos ab omnibus cuiuscunque status, conditionis, Honoris, Dignitatis, et praeeminentiae hominibus insignitos et ornatos dici, nominari, haberi et reputari volumus, mandamusque ferre et gestare, ac iis in aevum uti, frui et gaudere possint, ac valeant, Haeredesque et posteri eorumden utriusque sexus universi valeant, atque possint; immo nobilitamus, damus et conferimus harum nostrarum maioris et authentici sigilli nostri impendentis munimine roboratarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in Castro Nostro Laxenburg, die octava Mensis Maii, Anno domini Millesimo Septingentesimo Sexagesimo, Regnorum vero nostrorum Vigesimo.

Maria Theresia m. pr. Gabriel Comes de Bethlen m. pr.
Franciscus Bándi m. pr.¹⁾

A Kristóf-Jakabfy család a neki adományozott czímerlevél alapján tehát a következő czímert használja: A három hatágu vörös csillaggal megrakott, ezüst gerenda által vágott kék pajzs felső mezejében a vágóvonalból kinövő természetes színű, jobbra néző oroszlán, az alsóban pedig három párhuzamosan haladó jobb arany haránt gerenda látható. Sisakdisz két kiterjesztett, egy-egy hatágu vörös csillaggal megrakott ezüst gerenda által két részre osztott kék szárny között koronából kinövő jobbra fordult oroszlán. Foszladékok: jobbról kék-arany, balról vörös-ezüst.²⁾

¹⁾ Jakabffy Zoltán kupai nagybirtokos birtokában levő hiteles másolatból.

²⁾ Nagy I. (i. m. V.köt. 286. l.) és Siebmacher I. (i. m. IV. köt. 264. l.) e czímert szintén közlik; utóbbi azonban téved, midőn a Mária Terézia királynő által 1760. okt. 9-én nemesi rangra emelt Jakabfy Kristófot, kinek czímerlevelével »Jakabfy család« czím alatt már fentebb külön foglalkoztunk, a Kristóf-Jakabfy család tagjaként szerepelteti s így e családot a nagy királynő részéről három czímerlevéllel megajándékozottnak lenni állítja. — A Kristóf-Jakabfy

Lászlófy család.

Ezen magyar-örmény nemes családot szintén két ízben érdemesítette a fejedelmi kegy azon kitüntetésre, hogy egy-egy ágát a hazai nemesek díszes sorába iktatta. Lászlófy Izsák örmény származású kapitány volt az első, kit a Lászlófy családból III. Károly király Bécsben 1712. év november 20-án kelt czímerlevelével, nejével és László fiával, nem különben valamennyi mindkét nembeli törvényes ivadékaival együtt, részint a csak kevéssel előbb véget ért és a haza felszabadulását eredményező török háborúk alkalmával, részint utóbb mint a Vaskapunál elhelyezett nemzeti sereg egyik kiváló századparancsnoka a trón és haza megvédésében tanusított vitéz érdemeinek s a felséges uralkodóház iránt ismételt kimutatott tántorithatatlan hűségének megjutalmazására nemesi rangra emelt. 1758. december 12-én pedig Mária Terézia királynő ugyancsak Bécsben kelt czímerlevelével Lászlófy Deodátnak, szamosújvári örmény kereskedőnek, a csak előbb említett Lászlófy Izsák unokaöccsének adományozott nemességet és pedig nemcsak a honi kéreskedelem felvirágoztatása és előmozdítása körül szerzett érdemeinek elismeréséül, hanem mintegy hálás viszonzásul is azon nagyobb összegnek, melyet czímerversző hadi czélokra a hadi kincstárnak nagylelkűen felajánlott. A dicső királynő ez alkalommal nemesi rangra emelte a czímerversző Lászlófy Deodáton kívül nejét, Simai Máriát, Emmánuel és Antal fiait, Kata leányát s valamennyi törvényes mindkét nembeli ivadékát is.

A Lászlófy Izsák és hozzátartozói részére Bécsben 1712. év november 20-án kelt czímerlevél szövege a következő:

család részére adományozott második czímernek, — mely Siebmacher állítása szerint az általunk közlöttől csak annyiban tér el, hogy »a felső mező oroszlánja kétfarkú, az alsó mező kék, a sisakdiszt képező két szárny fekete és csillaggal nincs megrakra, foszladékok kék-arany, vörös-arany« — okmányilag semmi nyoma. — A Kristóf-Jakabfy család czímerénél végül megemlíthetem, hogy annak felső mezeje részére a czímerfestő — az országos levéltár adata szerint — ezüst e g y s z a r v u t (monoceros argenteus) tervezett, a r a n y s z a r v a s t (cervus aureus) festett, a czímerlevél fogalmazványába, sőt magába a czímerlevelébe is, azonban mégis természetes színű o r o s z l á n került.

Nos Carolus Sextus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: Quod Nos, cum ad nonnullorum fidelium Nostrorum singulariter Maiestati nostrae propterea factam humillimam intercessionem, tum vero attentis et consideratis fidelitate fidelibusque servitiis *Isaacii Lászlófy* natione Armeni, quae ipse tam tempore belli contra Turcas, quam praeteritis, novissime sopitis, motibus in militia nationali in haereditario nostro, Nobisque imprimis charo Principatu Transylvaniae unius Companiae Capitaneus, multis suae vitae periculis, expensis et damnis pro temporum varietate occasionumque exigentia in omnibus rebus et negotiis fidei et industriae suae concreditus, fideliter hactenus exhibuisse et impendisse actuque in Servitiis nostris militaribus apud portam ferream perseverare perhibetur, qualia et in posterum non modo continuaturum, quin et augmentaturum Eum nullo dubitamus, Eundem igitur *Isaacum Lászlófy* Libertinum Capitaneum Armenum eiusque Coniugem, filiumque *Uladislaum*, haeredesque et Posteris utriusque sexus universos hactenus natos et in posterum quoque e legitimo thoro nascituros de potestatis nostrae Caesareo-Regiae plenitudine et gratia speciali in coetum et numerum verorum indubitatorum charae Nobis Transylvaniae, Regni Nostri Hungariae aliorumque Regnorum, Ditionum et Provinciarum Nostrarum haereditariarum Nobilium duximus annumerandos cooptandos et adscribendos, Annuentes et ex certa Nostra scientia, animoque deliberato concedentes, ut ipse a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus omnibus iis Gratiis, praerogativis et immunitatibus, quibus caeteri veri et indubitati charae Nobis Transylvaniae, dicti Regni nostri Hungariae aliorumque Regnorum, Ditionum et Provinciarum nostrarum haereditariarum Nobiles natura, iure vel antiqua consuetudine usi sunt, et gavisus utunturque et gaudent, uti, frui et gaudere possit, ac valeat, Haeredesque et Posteris eius utriusque sexus universi valeant atque possint. In cuius quidem Nostrae erga Eum exhibitae Gratiae et Clementiae ac liberalitatis testimonium, veraeque et indubitatae nobilitatis Signum, haec arma seu Nobilitatis Insignia: Scutum videlicet militare erectum

Lászlófy es. címere.

flavi coloris, cuius campi fundo evaginatus gladius, cuspidē sursum erecta, incumbit, cui vicissim duo sclopetā, ramo laureo virente transversim alligata sunt, gladii vero cuspidi impositum Diadema regium aurei coloris, gemmis et unionibus decenter redimitum visitur; supra Scutum iterum aliud Diadema maius, inferiori alias simile positum, dictum scutum superne contegens, ipsum vero scutum instar lemniscorum laurea genuini sui coloris pulcherrime cingitur, prout haec omnia in capite seu principio praesentium Literarum Nostrarum, docta manu et arte pictoris, genuinisque suis coloribus adumbrata et expressa lucidius ob oculos intuentium posita esse cernuntur, Eidem Isaaco Lászlófy praefatisque eius ac haeredibus, et posteris utriusque sexus universis Gratiosè danda duximus et conferenda decernentes et ex certa scientia nostra animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus eadem Arma seu nobilitatis insignia more aliorum verorum et indubitatorum memorati Principatus Nostri Transylvaniae partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni Nostri Hungariae aliorumque Regnorum, Ditionum ac Provinciarum nostrarum haereditariarum Nobilium sub iisdem iuribus, privilegiis, praerogativis et immunitatibus, quibus caeteri veri et indubitati praefati Principatus nostri Transylvaniae partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, ac Provinciarum nostrarum haereditariarum Nobiles natura, iure et ab antiquo utuntur, fruuntur, et gaudent ubique in Proeliis, Certaminibus, Pugnis, Hastiludiis, Torneamentis, Duellis, Monomachiis ac aliis quibusvis exercitiis Militaribus et Nobilitaribus; nec non Sigillis, Velis, Cortinis, Aulacis, Annulis, Vexillis, Clypeis, Tentoriis, Domibus et Sepulchris, generaliter vero in quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub merae, verae, sincerae et indubi-

tatae Nobilitatis titulo, quo eos ab omnibus cuiuscunque Status, conditionis, honoris, dignitatis, et praecminentiae hominibus insignitos et ornatos dici, nominari, haberi et reputari volumus ac mandamus ferre, et gestare, ac iis in aevum uti, frui et gaudere possint, ac valeant, Haeredesque et Posteriores eorum utriusque Sexus universi valeant, atque possint; immo Nobilitamus, damus et conferimus harum nostrarum Maioris et Authentici Sigilli Nostri impendentis munimine roboratarum vigore et Testimonio Literarum mediante. Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die Vigesima Mensis Novembris, Anno Domini Millesimo Septingentesimo et Duodecimo, Regnorum vero Nostrorum Secundo.

Carolus m. pr.

Comes Sigismundus Kornis m. pr.

Andreas Szentkereszti m. pr.¹⁾

A Lászlófy Deodát és hozzátartozói részére Bécsben 1758. év december 12-én kiállított czímerlevél szövege pedig a következő:

Nos Maria Theresia etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod cum Nos probe cognitum haberemus Regum ac Principum praecipuam esse laudem, ita imperare et praeesse populis, ut curarent simul, ne quorum causa Ipsi regnant, eorundem desint felicitati, et ornamento. quin potius agerent, ut dum omnia Ipsorum serviunt Maiestati, in omnium et ipsi commoda intenti sint, credantque suam se Gloriam auxisse semper quoties benefaciendo in alios effundi voluissent, ideo cum ad nonnullorum Fidelium Nostrorum demissam commendationem Nostrae propterea factam Maiestati, tum vero attentis et consideratis Fidelitate et fidelibus servitiis Deodati Lászlófy Matthiae, cuius, ut fertur, Germanus frater Isaacus ob praestita servitia pariter Nobilitate per Serenissimum Principem, Desideratissimum Genitorem et Praedecessorem Nostrum decoratus exstiterat, geniti Oppidi Nostri in Transylvania Armenopolitani Civis et Inhabitoris, quae idem Nobis

¹⁾ Gábrus Zakhar hátrahagyott iratai között levő hiteles másolatból.

Augustae Domui Nostrae cum alias pro temporum et occasionum varietate, qua Negotiationem cum emolumento vectigalium Nostrorum exercendo, qua ad Publicas necessitates iuxta Status et facultatis suae possibilitatem concurrento, tum signanter in modernis gravioribus circumstantiis ad Aerarii Nostri rationes certam aeris parati summam offerendo exhibuisse et impendisse perhibetur, qualia ipsum immo et maiora deinceps quoque exhibiturum et impensurum, Benigne confidimus, Eundem Deodatum Lászlófy et coniugem Eius Mariam Simai, Filiosque Emanuelem et Antonium ac Filiam Catharinam iam natos et in posterum Divina Benedictione e legitimo thoro nascituros liberos eorumque Haeredes et Posteros utriusque sexus universos de supremae Potestatis Nostrae Regiae et Principalis Plenitudine Gratiaque speciali e statu et conditione Ignobili clementer eximendo in coetum et numerum verorum ac indubitatorum antelati Principatus Nostri Transylvaniae Partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobilium duximus annumerandos, cooptandos et adscribendos annuentes, et ex certa scientia Nostra animoque deliberato concedentes, ut Ipsi a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus omnibus iis Gratiis, Honoribus, Privilegiis, Praerogativis, Immunitatibusque, quibus caeteri veri et indubitati dicti Principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobiles natura, Iure, et ab antiquo utuntur, fruuntur, et gaudet, uti, frui et gaudere possint ac valeant Haeredesque et Posteris utriusque sexus universi valeant atque possint. In cuius quidem Nostrae erga Eundem Deodatum Lászlófy Praefatosque Ipsius declaratae Benignitatis Signum veraeque et perfectae Nobilitatis Testimonium haec Arma seu Nobilitatis insignia: Scutum scilicet Militare erectum flavi coloris, cuius campi Fundo evaginatus gladius cuspidem sursum erecto incumbit, cui vicissim duo Sclopeta ramo Laureo virente transversim

alligata sunt; gladii vero cuspidi impositum Diadema Regium aurei coloris gemmis, et unionibus decenter redimitum visitur, super scutum iterum aliud Diadema maius, inferiori alias simile positum, dictum scutum superne contegens, ipsum vero scutum instar lemniscorum Laurea genuini sui coloris pulcherrime cingitur, prout haec omnia in capite seu principio Praesentium Literarum Nostrarum docta manu et arte Pictoris genuinisque suis coloribus adumbrata et expressa lucidius ob oculos intuentium posita cernuntur; Eidem Deodato Lászlófy praefatisque Eius gratiose danda duximus et concedenda, decernentes et ex certa scientia Nostra animoque deliberato concedentes, ut Ipsi a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus eadem arma, seu Nobilitatis insignia more aliorum verorum et indubitatorum memorati Principatus Nostri Transylvaniae, partiumque Eidem incorporatarum, necnon Regni Nostri Hungariae aliorumque Regnorum, Ditionum, ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobilium sub iisdem Iuribus, Privilegiis, Praerogativis, Immunitatibusque, quibus caeteri veri et indubitati praefati Principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque Eidem incorporatarum necnon Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobiles Natura, Iure, et ab antiquo utuntur, fruuntur et gaudent, ubique in Proeliis, Certaminibus, Pugnis, Hastiludiis, Torneamentis, Duellis, Monomachiis, ac aliis quibusvis exercitiis Militaribus et Nobilitaribus necnon Sigillis, Velis, Cortinis, Auleis, Annulis, Vexillis, Clypeis, Tentoriis, Domibus et Sepulchris, generaliter vero in quarumlibet Rerum et Expeditionum generibus sub merae, verae, sincerae, et indubitatae Nobilitatis titulo, quo eos ab omnibus cuiuscunque status, conditionis, Honoris, Dignitatis et Praeeminentiae Hominibus insignitos et ornatos dici, nominari, haberi et reputari volumus mandamusque ferre, et gestare, ac iis in aevum uti, frui et gaudere possint ac valeant, Haeredesque et Posteriores eorundem utriusque sexus universi valeant atque possint; immo nobilitamus, damus et conferimus, Harum Nostrarum Maioris et Authentici Sigilli

nostri impendentis munimine roboratarum vigore et Testimonio Literarum mediante. Datum in civitate Nostra Vienna Austriae, die Duodecima Mensis Decembris, anno Domini Millesimo Septingentesimo Quinquagesimo Octavo, Regnorum vero Nostrorum Decimo Nono.

Maria Theresia m. pr. Gabriel Comes de Bethlen m. pr.
Adalbertus Somlyai de Csiksomlyó m. pr.¹⁾

A Lászlófy család a neki adományozott két czímerlevél alapján tehát a következő czímert használja: A pajzs arany mezejében függőlegesen elhelyezett kivont egyenes kardhoz, melynek fölfelé álló hegye drágakövekkel dúsan megrakott arany levélkoronát tart, zöld babérgalylyal két keresztbe helyezett fegyver van erősítve. Sisakdisz helyett csak a czímerpajzsban előfordulónál nagyobb arany levélkorona szerepel, a foszladékokat pedig a czímerpajzst két oldalról övedző babérgalylyak helyettesítik.²⁾

Kisebb közlemények.

Magyarok hazája. Azon alkalomból, hogy a keleti útra készülő Zichy Jenő gróf legutóbbi nyilvános előadásában a Kaukázus egyik ma is élő népfaját — a lesghieket — az avarok törzséhez tartozó fajnak mondja: némi tájékozás gyanánt nem mellőzhetjük el rámutatni arra, hogy az említett népnek (a keleti örmények közt is divatban levő) érdekes tánczát, vagyis az úgynevezett lesghinkát, melyet egy régebbi füzetünkben már tüzetesen leirtunk, a honi magyar csárdás-tánczhoz feltűnően hasonlónak lehet tekinteni.

Az örmény trón jelöltje: Teck herczeg egyrésről az angol királyi családdal, másfelől a magyar arisztokracziával is rokoni összeköttetésben áll. Ugyanis a magyar Inczédy Gergely

¹⁾ Gábrus Zakhar hátrahagyott iratai között levő hiteles másolatból.

²⁾ Nagy I. és Siebmacher I. előtt e család egyaránt ismeretlen levén, czímerét egyikük sem közli. — Lászlófy Izsákon, az első czímerverszerzőn kívül — az országos levéltár adatai szerint — testvéröccse Pál is, mindketten a moldovai származású Kapitán László (a Lászlófyak előbb Kapitán, vagy Kapatánok voltak) fiai, a török háboru alkalmával hősiességének nem egy tanújelét adta.

bárónak három leánya volt; kiknek egyike: Mária baronesse, férjezett Petricsevich^h. Horváth Mihályné volt, — a másik kettő közül Ágnes, férjezett Rhédey László grófné és Zsuzsánna férjezett Lázár József grófné voltak. — Rhédey grófné leánya: Claudine comtesse a württembergi herceg neje lön; s ezeknek fia: Teck herceg, (ki az angol királynóval családi összeköttetésben áll) s utóbbi időben, mint leendő örmény fejedelem emlegettetett a politikai lapokban. Mint a fentebbiekből kitűnik: Arménia trónjelöltje magyar főiri családból veszi származását!

Latīa újság. Észak-Amerikában, Philadelphióban, mint havi folyóirat indult meg közelebbiről egy latin nyelvű újság »Praecolatinus« czímmel; a melynek szerkesztője magyar ember. A folyóiratnak »Orbis Antiquus,« (vagyis az »Ó-világ«) czímű rovata ennél fogva behatóan foglalkozik a magyar ügyekkel; így a Wekerle kabinet bukásával is. Sőt Örményország ügyeivel is foglalkozik e latin újság ily czím alatt: »Res illae Armenicae.« — Itt mellékesen említhetjük, hogy a Budapesten megjelenő »Politikai Hetiszemle« czímű folyóirat szintén hosszabb cikksorozatotban fejtegeti a keleti örmény kérdést.

Irodalom és művészet.

Moszkvai levél. Folyóiratunk idei újévi száma, melynek élén Sáházizjánnak, az ünnepekt költőnek arcképét és életrajzát mutattuk be — úgy látszik — a moszkvai örmény társaság körében is érdeklődéssel találkozott. Legalább arra mutatnak e folyóirat egyik ottani lelkes olvasójának: dr. Mészériáncz Leónak (ki a magyar-örmény havi szemle olvashatása és megértése végett a magyar nyelvben máris meglehető előhaladást tett) következő, hozzánk örmény nyelven intézett, de magyar szempontból is figyelmet érdemlő sorai: »Nagy örömmel láttam becses folyóiratának januári számában Sáh-Ázizján arcképét és életrajzát. Az életrajz igen-igen sikerült. Kérem — ha lehet — sziveskedjék a mondott számból még egy-két példányt küldeni, hogy azokat Sáh-Ázizjánnak adjam. Erről a füzetről, valamint nagyságos Simay Gergely ur költemény-fordításairól írni fogok a tifliszi örmény lapoknak.«

Közgazdasági élet.

Vasút-forgalmi részvénytársaság. Két millió korona részvénytőkével alakult meg a fővárosban egy új részvénytársaság; a melynek célja általában a vasúti forgalom élénkítésére szolgáló mindennemű munkálatoknak előmozdítása, s a melynek igazgatósága Lukács Béla volt kereskedelemügyi minisztert és valóságos belső titkos tanácsost választotta elnökévé.

Kereskedelmi kirándulás. Budapesten az országos kereskedelmi és iparcsarnok titkára a kereskedelmi szakosztály ülésén tartott felolvasásában egy keleti kereskedelmi kirándulás eszméjét pendítette meg; melynek létesítése céljából a szakosztály hét tagból álló bizottságot küldött ki.

Mi újság az örmény világban?

Az angol trónbeszéd. Az angol királynő trónbeszéde, melylyel február 5-én a parlamentet megnyitotta, Arméniára vonatkozó részében így hangzik: »Ama jelentéseknél fogva, melyeket kormányom a török csapatok által Kisázsiaiban, örmények ellen elkövetett túlkapásokról és kihágásokról kapott: jónak véltem más hatalmakkal egyetértőleg felszólalni; a szultán kijelentette, hogy azokat a katonákat és katonatiszteket, a kik efféle tetteket elkövettek, szigorúan meg fogja büntetni, egyúttal bizottságot küldött ki a helyszínén való vizsgálat megejtése végett. Azon hatalmak képviselői, a kiknek Erzerumban konzuljaik vannak, el fogják kísérni a bizottságot.«

Az angol felirati vita. Roseberry lord kijelentette az angol parlamentben, hogy Örményországot illetőleg ezúttal csak annyit mondhat, hogy a kormány a fenforgó kérdésben a közvetlenül érdekelt európai hatalmakkal: nevezetesen Oroszországgal, Franciaországgal és Olaszországgal egyetértőleg jár el és a hatalmak csak arra törekednek, hogy az igazság kiderítésére az európai közvélemény teljes súlyával lépjenek fel. Habár a porta Olaszország közreműködését nem fogadta el, mert Erzerumban olasz konzulatus nincs, — mindazonáltal azt hiszi, hogy a három hatalom képes lesz felügyelni a vizsgálóbizottságra, hogy az igazság kideríttessék. Ha a kegyetlenségek valóknak bizonyulnának, akkor kisázsiai keresztény embertársaink iránt a legnagyobb rokonszenvet kell tanúsítanunk! Azt ohajtanám, — tette hozzá végül — hogy azt mondhatnám, miszerint hivatalos információk állanak rendelkezésemre; melyek alapján illetékes czáfolatot mondhatnék! Nem engedhető meg, hogy a keresztények helyzete olyan maradjon, mint eddigelé volt, minthogy különben repressziának lennének kitéve; a mi a helyzetet még rosszabbtaná.

Nemzetközi vizsgálóbizottság. A londoni »Daily News« tudósítója Musból azt táviratozta, hogy az örményországi kegyetlenségek ügyében folyó nemzetközi vizsgálat során a kihallgatott tanúk mind az örmények javára vallanak. Még a törökbarát tanúk is azt vallják, hogy a szászuniak nem kezdték a harcztot és egyetlen lövést sem tettek a katonákra. A rendes katonaság barbár kegyetlenkedése minden képzeletet felülmul: elevenen megnyúzták az embereket, a papok szemeit kivájták, a gyermekeknek leütötték az fejét. A török hatóságok most terrorizálni iparkodnak a vizsgálóbizottság elé kerülő tanukat és a mohamedán lakosságot annyira

fanatizálják a keresztények ellen, hogy már több városban hangos fenyegetőzések hallatszanak: hogy a kiküldött vizsgáló bizottság eltávozása után felfogják konczolni az összes keresztényeket!

Olaszország és az örmény események. A római lapok, Roseberry lordnak, az angol parlament felsőházában tett nyilatkozatával foglalkozva, konstatálják, hogy akkor, a midőn a porta Franciaország, Oroszország és Anglia konzuljainak, az arméniai eseményekre vonatkozó bizottsági vizsgálatról szóló jegyzékét vette, Olaszországnak Erzerumban nem volt konzulja. Minthogy azonban az olasz kormány úgy fogta fel a helyzetet, hogy ily komoly kérdéssel szemben közönyös nem maradhat, — időközben Erzerumban konzulatust állított fel, melynek vezetésével egyelőre a monacói konzul bízott meg. Ez utóbbi teljes egyetértésben az angol konzullal már megkezdte az arméniai viszonyok tanulmányozását. Valószínű, hogy az olasz királyság keleten még egy fő- vagy al-konzulatust fog felállítani.

Vallomások az örmény ügyben. A »Daily Telegraf« újabban meglepetéssel állott elő az örményországi kegyetlenkedések ügyében. Eddig ugyanis örmény forrásból merítve közölte a török katonák embertelen eljárásait: most azonban egy török altiszt vallomásai alapján beszéli el a részleteket. Ezek szerint tíz napig tartott a mézárálás, némelyik éjjelen három-négyszáz embert is leszurtak. A török tiszt azt mondja, hogy ő is részt vett ugyan a kegyetlenkedésben, de legalább gyermekeket nem bántott. A többiek a gyermekeket egyszerűen felkapták a vasvilla hegyére s úgy dobálták őket az előre megásott óriási sírgödörbe. Azon kérdésre: hogy volt-e az örményeknek valami fegyvere vagy védő eszköze? azt felelte, hogy még csak egy zsebkés sem volt náluk; arra pedig: hogy védekeztek-e az örmények? azt felelte, hogy az örményeknek az utolsó pillanatig fogalmuk sem volt arról, hogy mi történik velük. Arra a kérdésre, hogy készséggel cselekedték-e a török katonák e rémületes dolgokat? azt felelte, hogy ők katonák voltak, s kénytelenek voltak engedelmeskedni. Ha valaki ellenkezett, a bég karddal és revolverrel fenyegette! Zeki basa adta ki a mézárálás megszüntetésére vonatkozó parancsot akkor, a midőn már úgy sem volt több örmény, a kit lemészárolni lehetett volna. Az emberirtást tömegesen is végezték úgy, hogy egy erdőt, hová több száz örmény menekült, addig lövették hat ágyúval, a míg az erdő meggyuladt és leégett, s a kit a bombák meg nem öltek, az föltétlenül beleégett az erdőben. Ily iszonyú vallomásokot tesz a történetkről egy török katona: a ki maga is részes volt a vérengzésben!

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos: **SZONGOTT KRISTÓF.**

Szamosújvárt, Todorán Endre „Aurora” könyvnyomdája.
